

Oponentský posudek disertační práce

P. Kitzler, *Atletae Christi*. Raně křesťanská hagiografie mezi nápodobou a daptací, Praha, Filosofia 2012.

Disertační práce P. Kitzlera se věnuje jednomu z nejvýraznějších textů raně křesťanské hagiografické produkce, *Passio Perpetuae et Felicitatis*, jenž vznikl s nejvyšší pravděpodobností na počátku 3. stol. po Kr. Práce je rozvržena do dvou základních oddílů, první se zaměřuje na samotnou *Passio Perpetuae* a shrnuje současný stav bádání o tomto textu, od otázky datace jeho vzniku a autorství, přes jeho literárně historické a teologické pozadí, až po genderové aspekty s ním spojené a jeho inovativní a potenciálně subverzivní prvky podkopávající stávající společenskou a genderovou hierarchii. V druhém oddílu se pak autor zabývá „druhým životem“ tohoto textu, tedy tím, jak byl přijímán v následujících staletích a jak se stále více prosazovala snaha zahladit jeho potenciální subverzivní prvky a „normalizovat“ ho s církevní hierarchií a katolickým dogmatem. Tato snaha nakonec, jak ukazuje P. Kitzler, vyústila v pokus nahradit původní problematický text jeho konformní verzí, tzv. *Acta Perpetuae*. K práci je pak jako apendix připojen překlad jednoho Augustinova a jednoho Pseudo-Augustinova kázání, věnovaných mučednici Perpetue.

Jak už bylo řečeno, v prvním oddílu práce autor shrnuje současný stav bádání o této *passio* a různé směry, jimiž se ubírá, od zkoumání doby vzniku, autorství a struktury textu, až po módní genderové přístupy. Autor studie kriticky hodnotí novodobou odbornou literaturu a ve většině sporných otázek se přidává na stranu většinového názoru badatelské obce. Zvláštní pozornost pak věnuje právě sociologickým a genderově orientovaným přístupům (v kapitole *Passio Perpetuae a její inovativní rysy*), které upozorňují na inovativní a společensky subverzivní prvky v tomto textu, jako je převrácení standardních genderových rolí („defeminizace“ nebo „maskulinizace“ hlavní hrdinky) a narušení církevní hierarchie (výjimečná autorita mučedníka, jež konkuruje moci biskupa). Tímto soustředěním se na inovativní rysy textu si autor vytváří východisko pro následující oddíl, v němž se zabývá především snahami potlačit tyto prvky a reinterpretovat je v následné recepci tohoto recepce.

Druhý oddíl zaměřený na recepci *Passio Perpetuae* představuje hlavní přínos celé studie, neboť k této otázce, pokud vím, zatím neexistuje systematická studie. Recepce *Passio Perpetuae* má různé podoby, od jejího využití coby autoritativního textu v teologické polemice (Tertullianus), přes nápodobu její struktury a narativní strategie (africká tradice mučednických akt) až po snahy reinterpretovat v souladu se stávajícím církevním dogmatem (Augustinus). Autor studie se zaměřuje především na proces „normalizace“ tohoto výjimečného textu, jenž podle něj začíná už jeho anonymního redaktora, jenž se nejen v těch pasážích, kde promlouvá svým hlasem, nýbrž pravděpodobně i v samotném „deníku“ mučednice snaží neutralizovat některé prvky, které by mohly narazit u jeho potenciálního publika (např. zpětná „feminizace“ hlavní hrdinky). Hlavní pozornost je ale v tomto oddílu věnována Aureliovi Augustinovi a anonymnímu autorovi *Acta Perpetuae*, kteří se snaží každý po svém vypořádat se subverzivními motivy tohoto *passio* a harmonizovat je s katolickým dogmatem. Aurelius Augustinus ve svých kázáních pronesených při příležitosti svátku této mučednice uvádí na pravou míru některé sporné pasáže *passio* jednak tím, že je interpretuje alegorickým a symbolickým způsobem, jednak tím, že je chápe jako výsledek působení mimořádné Boží milosti, které se svatým mučednicím dostalo. Jak P. Kitzler ukazuje, tato Augustinova interpretace je součástí jeho vlastní „teologie“ mučednictví, vznikající především v polemice s donatisty. Ze stejného teologického

kontextu vychází podle P. Kitzlera i *Acta Perpetuae*, jejichž vznik je datován někdy do první poloviny 5. stol. Podle P. Kitzlera je anonymní autor tohoto textu veden snahou naplnit Augustinovy interpretace v praxi a přepsat původní *passio* v katolickém duchu. Proto omezuje narativní pasáže, využívá protokolární stylizace, přesouvá důraz z Perpetuy na Saturu, minimalizuje význam vizí mučedníků apod. P. Kitzler odmítá teorii, že primárním motivem těchto změn je záměr rekatolizovat původní montanistickou verzi *passio*, naopak ve shodě s G. A. Guazellim soudí, že *Acta Perpetuae* vznikla jako součást polemiky s donatistickou církví, jež se pasovala do role jediné a pravé dědičky odkazu křesťanských mučedníků. Proti této hypotéze lze však namítnout, že době předpokládaného vzniku akt (někdy mezi lety 420 - 450) už polemika s donatistickou církví nehrála v křesťanském diskurzu velkou roli. Nevylučoval bych proto ani možnost, kterou P. Kitzler odmítá (viz str. 147), totiž že pravým záměrem autora bylo nahrazení původní verze *Passio Perpetuae* její konformnější verzí a její nenápadné vytlačení z liturgického čtení. Navzdory tomu, že se to vzhledem k nesmírné popularitě původního *Passio Perpetuae* nepodařilo.

Není pochyb o tom, že studie P. Kitzlera představuje velice důležitý příspěvek k bádání na dané téma, který svým významem přesahuje hranice českého prostředí. Představuje výsledky posledního bádání o *Passio Perpetuae*, tomto provokativním textu, který stále vyvolává diskuse mezi odborníky, a zároveň systematicky zpracovává recepci tohoto textu u pozdně antických církevních otců. Možná by bylo zajímavé doplnit i zmínku o tom, jak a zda vůbec byl tento text reflektován v řecké hagiografické tradici, případně u řeckých církevních autorů.

V každém případě studie P. Kitzlera splňuje všechny požadavky kladené na doktorskou disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě.

Brno, 20.5.2013

PhDr. Jiří Šubrt, Ph.D.